

Tot wanneer gebruikten wij ether en chloroform?

Commissie Geschiedenis van de Anesthesiologie

Marten van Wijhe, voorzitter

In dit stukje wil ik proberen erachter te komen waar en tot wanneer er nog ether en chloroform gebruikt werden in Nederland. Tot in de jaren '60 van de vorige eeuw waren er in Nederland in kleinere plaatsen ziekenhuizen, soms zo klein dat er geen medische staf was. Eens in de week bezocht een chirurg of gynaecoloog zo'n instelling en deed er ook operaties. De anaesthesie werd verzorgd door verpleegkundigen. Omdat zulke instellingen buiten het gezichtsveld van de anaesthesisten van de jaren '50 vielen zal het niet meevallen erachter te komen wat zich daar precies afspeelde. Door een gelukkig toeval: een attente arts die een doos met oud papier doorzocht, dat richting afval ging bij een opruim actie in een verpleeghuis, vond de operatieboeken vanaf 1930 tot de sluiting van het ziekenhuis in 1963. Zulke boeken zijn een goudmijn van feiten: wat werd er geopereerd, door wie, wat voor anaesthesie werd er gegeven, door wie en hoe liep het af?

In het St. Elisabethziekenhuis te Stad Delden (Twente) werden in de naoorlogse jaren zo'n 150 patiënten per jaar geopereerd. Voor 1950 werd uitsluitend inhalatie anaesthesie toegepast, ook voor de inleidingen. Eerst chlooraethyl op de open kap en als de patiënt niet meer reageerde met ether. Voor kinderen werd chloroform gebruikt omdat het prettiger te verdragen was. In 1948 werd voor het eerst hexobarbiton gebruikt bij een gynaecologische ingreep; kemithal volgde in 1950 bij de chirurgie. In 1951 vonden er 3 operaties plaats zonder narcose, 129 met ether, 14 met alleen kemithal, en 38 met lokale anaesthesie. Vanaf 1956 werden alle volwassenen intraveneus ingeleid.

Over het gebruik van hexobarbiton (Evipan) vonden in de medische tijdschriften heftige discussies plaats. Tegenstanders van het gebruik door niet-anaesthesisten wezen op het gevaarlijke gemak, terwijl er sprake was van een geringe therapeutische breedte. In Delden kregen patiënten tot 2G per operatie. In 1959 overleed een 30 jarige vrouw tijdens een curettage en in dat zelfde jaar nog een vrouw die een ingreep aan haar voet onderging. Hierna werd er geen anaesthesie met uitsluitend barbituraat meer gegeven. Er werden opmerkelijk veel electieve appendectomieën verricht, in 1951 bij 1 op de 150 inwoners (landelijk 1 op de 1200). In 1963 werd het ziekenhuis, dat nooit een specialistische staf had gehad, op instigatie van de inspectie voor de volksgezondheid, gesloten en omgevormd tot verpleeghuis.

Wie van u heeft de beschikking over operatieboeken waar zulke gegevens in terug te vinden zijn? Wie weet hoe het toeging in het ziekenhuis waar u (of uw ouders) werkten?

Tot wanneer werd er ether en chloroform gebruikt? Ik hoor graag van u:

m.van.wijhe@anest.umcg.nl

Er is een vragenlijst beschikbaar voor collegae die hun ervaringen met inhalatie anaesthetica in vroeger jaren willen delen. Wij denken aan narcose bij bevallingen thuis, specialistische praktijken thuis, kleine en grote klinieken. Ook tropenartsen hebben ervaringen met inhalatie anaesthesie op een wijze die niet meer gebruikelijk is.